

VOLBA ZÁKLADNÍ ŠKOLY Z POHLEDU RODIČŮ

Jaroslava Simonová

**Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání
Pedagogická fakulta UK Praha**

Obsah prezentace

1. výzkumné otázky
2. metodologický přístup
3. zakotvená teorie volby školy
4. postoje rodičů k volbě školy
5. závěry

Výzkumné otázky

Jak rodiče vybírají základní školu pro své dítě?

- Kdy se rodiče začínají zabývat výběrem školy?
- Kde získávají informace pro své rozhodování?
- Jaká jsou jejich kritéria pro výběr školy?
- Jak je rodiče zdůvodňují?
- Jak se kritéria pro volbu školy mění v průběhu procesu výběru?
- Jak se rodiče v závěrečné fázi výběru rozhodují?
- Jaké faktory jejich strategie ovlivňují a utvářejí?
- Jaké jsou postoje rodičů k možnosti vybírat školu?

Metodologický přístup

„Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují.“

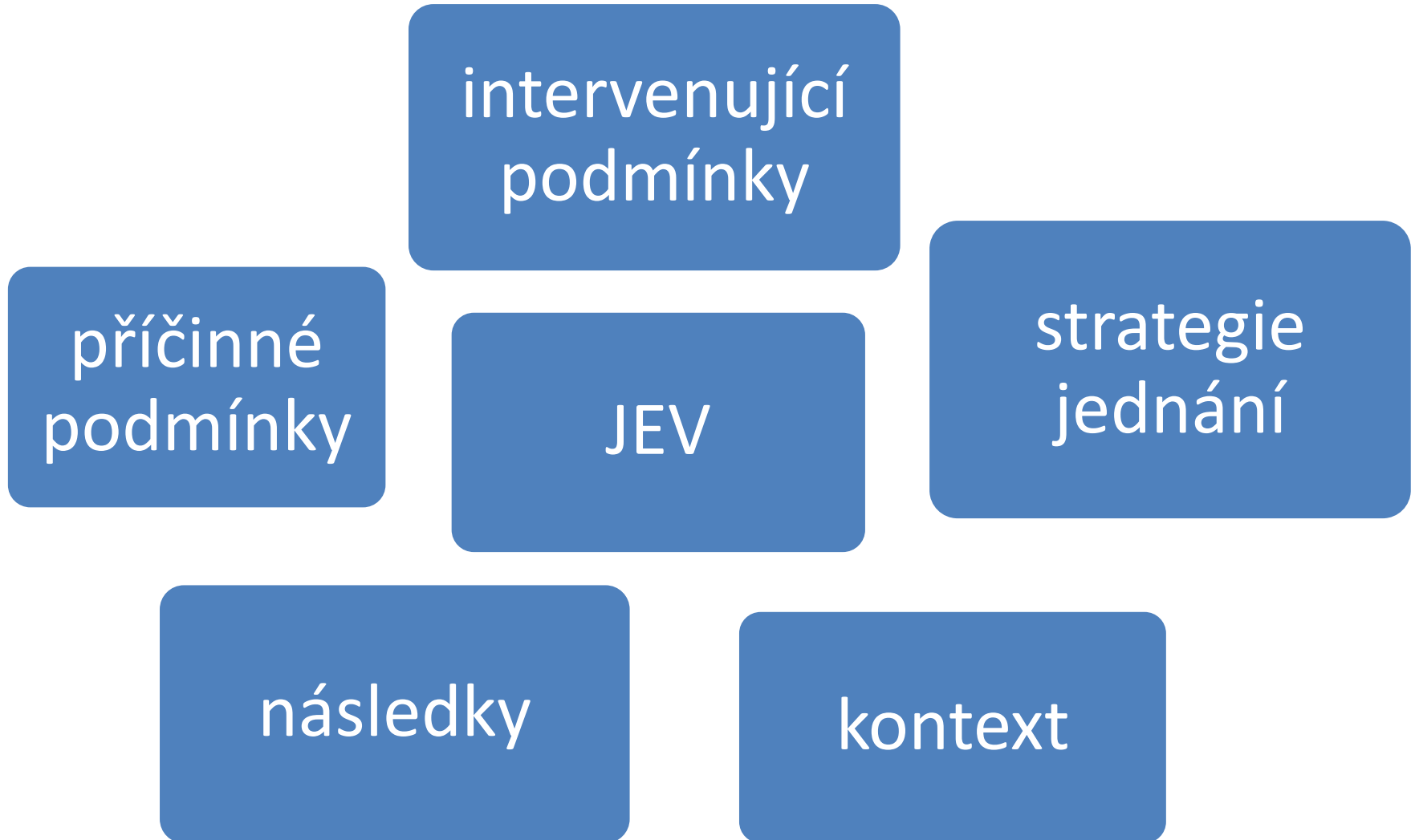
(Strauss a Corbinová, 1999, s. 11)

- zakotvená teorie – používání systematických induktivních postupů s cílem vytvořit teorii (Šed'ová, 2007)
- 41 hloubkových rozhovorů (říjen 2012 – březen 2014) a dvě ohniskové skupiny (červen 2013)
- rodiče dětí předškolního nebo mladšího školního věku
- respondenti byli vybíráni zejména tak, aby reprezentovali *různorodé dimenze sledovaného jevu* (Hendl, 2005), tedy procesu volby školy, spíše než populaci
- „sněhová koule“ a inzerát
- analýza pomocí softwaru MaxQDA
- otevřené, axiální a selektivní kódování

Struktura respondentů

kategorie		počet respondentů	
		rozhovory	ohniskové skupiny
pohlaví	ženy	38 (93 %)	10 (77 %)
	muži	3 (7 %)	3 (13 %)
vzdělání	základní	3 (7%)	0 (0 %)
	středoškolské s svyučením	9 (22 %)	5 (38 %)
	středoškolské s maturitou	13 (32 %)	3 (24 %)
	vysokoškolské	16 (39 %)	5 (38 %)
typ sídla	do 999 obyv.	12 (29 %)	1 (8 %)
	1 000 – 4 999 obyv.	18 (44 %)	
	5 000 – 19 999 obyv.	6 (15 %)	1 (8 %)
	20 000 – 99 999 obyv.	1 (2 %)	
	100 000 a více	4 (10 %)	11 (84 %)
celkem		41 (100 %)	13 (100%)

Paradigmatický model

Paradigmatický model

VOLBA
ŠKOLY

Paradigmatický model

Paradigmatický model

Příčinné podmínky

- **rodičovské potřeby**
 - organizační potřeby
 - finanční zajištění rodiny
 - životní styl rodiny
 - potřeba být dobrým rodičem
 - zkušenosti se školským systémem
 - osobnost rodičů
 - rodinným, komunitním a celospolečenský diskurz

Paradigmatický model

Paradigmatický model

Intervenující podmínky

- **potřeby dítěte**
 - dítě se speciálními potřebami v percepci rodičů
 - specifické vzdělávací potřeby dítěte
 - sociální nezralost

Paradigmatický model

Paradigmatický model

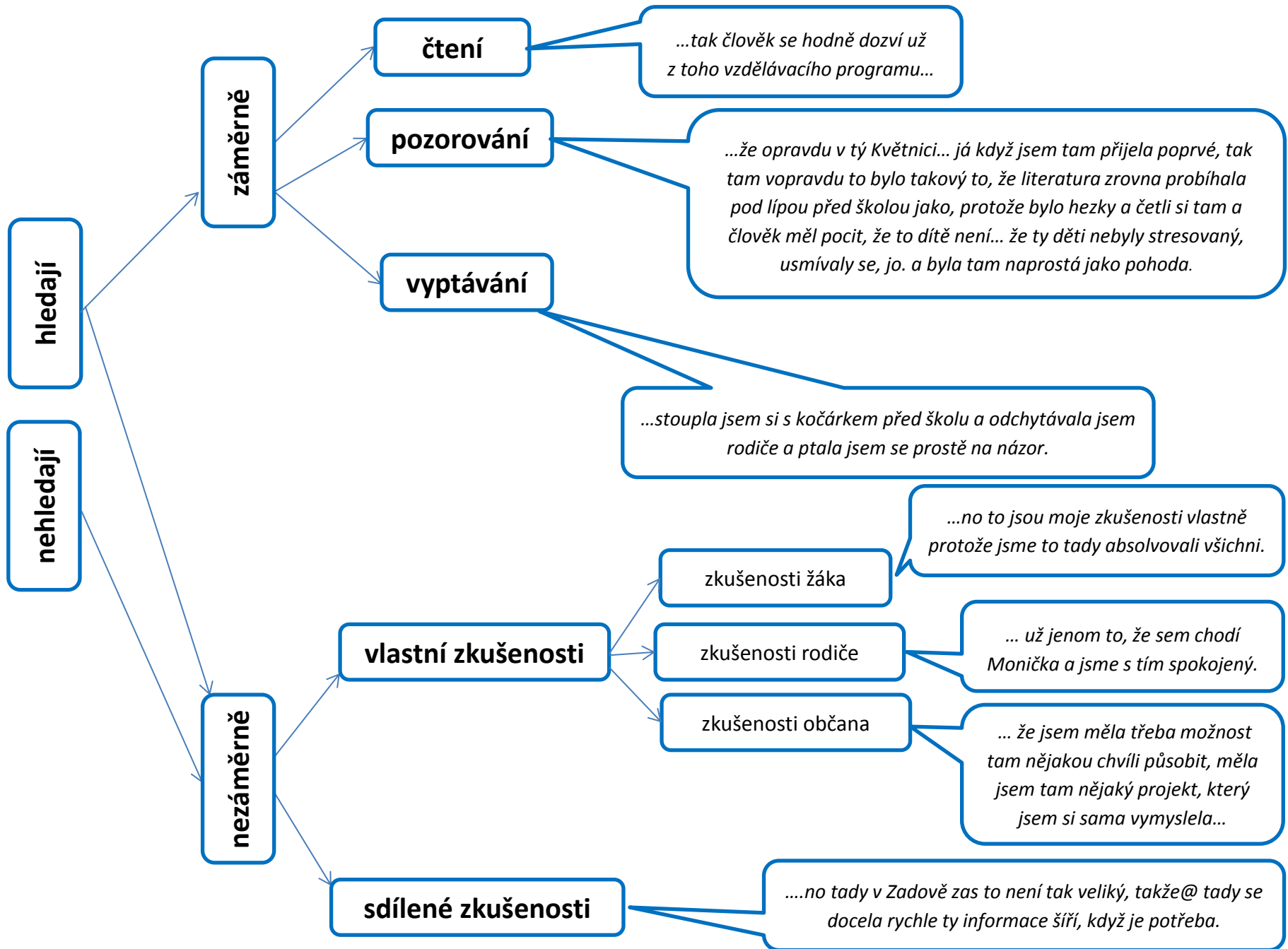

Strategie jednání

- získávání informací
- hodnocení informací
- rozhodování

Strategie jednání

- **získávání informací**
- **hodnocení informací**
- **rozhodování**

Strategie jednání

- získávání informací
- **hodnocení informací**
- rozhodování

Hodnocení informací

- obvykle nejde o deliberativní proces
- srovnávání dostupných škol z „mentální mapy“
 - dostupnost
 - renomé
 - emoce
 - specifická kritéria
 - akademické výsledky
 - pocit osobní pohody dítěte (well-being)

Strategie jednání

- získávání informací
- hodnocení informací
- **rozhodování**

Rozhodování

- buď matka sama, nebo společně s dalšími členy rodiny, či členy komunity
- hodnocení spádové školy
- základní soubor škol - často nevědomě a pouze mentálně
- výběrový soubor škol – školy, ze kterých rodiče fakticky vybírají
- rozhoduje celkový dojem vytvářený kritérii:
 - dostupnost
 - renomé
 - pocity
 - specifická kritéria

Paradigmatický model

Paradigmatický model

Kontextové faktory

- finanční zajištění
- charakter sídla
- osobnost rodiče
- rodinný diskurz
- komunitní diskurz
- celospolečenský diskurz

Paradigmatický model

Paradigmatický model

Paradigmatický model

Postoje rodičů k možnosti volby školy

- kvantitativní šetření - projekt *Czech Longitudinal Study in Education (CLOSE)* v únoru 2014
- cíl: pomocí unikátních longitudinálních dat zmapovat proces formování dovedností, postojů a preferencí v průběhu vzdělávací dráhy
- děti zařazené do výzkumu byly vybrány dvoustupňovým stratifikovaným výběrem
- náhodný výběr 95 mateřských škol
- v každé mateřské škole náhodně vybrána jedna předškolní třída nebo předškolní děti z různých tříd (v případě, že děti byly ve věkově heterogenních skupinách)
- sběr dat realizovala agentura STEM/MARK
- 2008 rodičů, návratnost byla 49,5 %
- výsledný soubor je reprezentativní pro populaci rodičů předškolních dětí z hlediska velikosti obce i vzdělanostní struktury

Postoje rodičů k možnosti volby školy

- *Žáci by měli být do škol rozdělováni podle spádových oblastí (místa bydliště).*
- *Rodiče by měli mít právo vybrat si školu pro své dítě.*
- *Neměly by existovat výběrové základní školy nebo výběrové třídy na základních školách, vzdělávání by mělo být stejné pro všechny děti.*
- *Rozdělování dětí dle schopností do výběrových škol nebo výběrových tříd na základních školách zajistí kvalitní vzdělání.*

Postoje rodičů k možnosti volby školy

nejvyšší dosažené vzdělání respondenta	výběr školy		výběrové školy	
	ano	ne	ano	ne
základní	91,4%	8,6%	51,0%	49,0%
výuční list	88,4%	11,6%	60,9%	39,1%
maturita	91,3%	8,7%	76,6%	23,4%
VŠ	91,6%	8,4%	77,6%	22,4%
celkem	90,9%	9,1%	72,9%	27,1%

Postoje rodičů k možnosti volby školy

- příležitostí k seznámení s odlišným sociálním prostředím x akademický výkon:
- *R3: mně se líbí, že do té školy chodí kde kdo, když to řeknu úplně... děti normálních rodičů, tím myslím i rodičů, kteří se vůbec nezajímají o otázky vzdělávání. takže... ani ne tak kvůli sobě, ale kvůli Kaře, aby dokázala fungovat mezi dětma všeho druhu, ze všech možnejch rodinných poměrů.*
- ...
- *no, no a pak mám právě ten otazník ohledně toho, jestli třeba nemá jako „na víc“. a co by to „víc“ znamenalo.*

Postoje rodičů k možnosti volby školy

- zájem jednotlivce x veřejný zájem:
- *R 5: já teda nevím já se fakt cejtím v tomhleto směru, že fakt cejtím v sobě jakoby rozpor, protože si myslím že právě todlencto, jak se ty lidi furt jakoby rozdělujou, že to jakoby není dobře.*

Postoje rodičů k možnosti volby školy

dvě tendence, které utvářejí postoj k volbě školy:

- dimenze rozvoje dítěte - individuální a sociální
- očekávaný budoucí příspěvek vzdělávání - pro dítě a společnost

	individualizace v zájmu společnosti	socializace v zájmu společnosti
	dítě musí být především individualitou, aby co nejlépe přispívalo společnosti	dítě musí být především socializované, aby co nejlépe přispívalo společnosti
individualizace v zájmu dítěte	<p>typ IDIS: slon</p> <p><i>preference volby: pozitivní</i></p> <p>důraz na individuální rozvoj dítěte s výhledem na životní styl orientovaný na zapojení do společnosti prostřednictvím individuálních výkonů</p>	<p>typ rodiče IDSS: lev</p> <p><i>preference volby: ambivalentní</i></p> <p>důraz na individuální rozvoj dítěte s výhledem na životní styl orientovaný na zapojení do společnosti prostřednictvím výkonů skupiny, ke které jedinec patří</p>
socializace v zájmu dítěte	<p>typ rodiče SDIS: vlk</p> <p><i>preference volby: ambivalentní</i></p> <p>důraz na sociální rozvoj dítěte s výhledem na životní styl orientovaný na zapojení do společnosti prostřednictvím individuálních výkonů</p>	<p>typ SDSS: antilopa</p> <p><i>preference volby: negativní</i></p> <p>důraz na sociální rozvoj dítěte s výhledem na životní styl orientovaný na zapojení do společnosti prostřednictvím výkonů skupiny, ke které jedinec patří</p>

Volba školy a vzdělávací politika

- do jaké míry je výběr školy sociálně determinován?
- všechny děti by měly mít rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání - výběr školy by neměl být ovlivňován faktory, které děti nemohou ovlivnit (pohlaví, etnická příslušnost, sociální vrstva), a měl by se odvíjet primárně od jejich schopností a vynaloženého úsilí

Volba školy a vzdělávací politika

- fenomén střední třídy
- volba nejenom odráží, ale také zvětšuje rozdíly mezi sociálními třídami
- masifikace vzdělávání a přetrvávající kreditokracie vede k růstu nejistoty střední třídy, zda si v budoucnu dovede udržet své pozice ve společnosti a zajistit je i svým dětem
- „laissez-faire“ politika může zhoršovat podmínky pro znevýhodněné studenty, kteří navštěvují „zbytkové“ školy

Volba školy a vzdělávací politika

- na míru segregace, která kvůli možnosti výběru školy vzniká, má velký vliv design vzdělávací politiky: pokud byla možnost výběru koncipována tak, že umožňovala výběr bez jakékoliv možnosti kontrolovat rasové či etnické složení škol zřizovatelem, tak rodičovské volby měly maximální vliv a podporovaly segregaci (Holme, Frankenberg, Diem a Welton, 2013)
- liberální politika volby, která jenom otevírá možnosti, ale nevytváří skutečné příležitosti pro všechny, v konečném důsledku vlastně aktivně podporuje segregaci
- emancipace rodičů
- odstraňování bariér

Závěry

- rodiče při výběru školy zohledňují především své potřeby - organizační i potřebu být „dobrým rodičem“, potřeby dětí hrají významnější roli jenom v případě, že rodiče považují dítě za zranitelné
- při dotazování rodiče uvádějí řadu kritérií, která jsou podle nich důležitá, pro mnohé z nich ale nedokáží získat relevantní a důvěryhodné informace
- proto se v konečném důsledku mohou rozhodovat na základě jiných kritérií než těch, která uvádějí jako důležitá
- této změny jsou si ovšem málokdy vědomi
- při vlastním rozhodování jsou neopominutelná tři kritéria: dostupnost, renomé a emoce, které rodiče v navštívené škole zažívali
- roli hrají také zkušenosti rodičů se vzdělávacím systémem, jejich osobnostní charakteristiky a rodinný, komunitní i celospolečenský diskurz
- omezujícími faktory jsou ekonomické podmínky a charakter lokality
- teorie racionálního jednání → teorie omezené racionality
- implikace pro vzdělávací politiku?

Děkuji za pozornost

Jaroslava Simonová
jaroslava.simonova@pedf.cuni.cz